

בעתיד אבלה בחדר הזה זמן רב

אני חושב שכל השרירים והעצבים יכולים לשרת [זיכרון], כך שנגן לאוטה, למשל, נושא בידיו חלק מהזיכרון, שנרכש באמצעות תרגול, כדי להקל על הכיפוף והפרישה של האצבעות באופנים שונים ומסייע לו לזכור את הלחנים שלהם דרושות תנועות אלה במהלך הנגינה.

רנה דקארט, מכתב לְמָרְסֶן, אפריל 1640

באחת הסצנות האיקוניות מראשית ימי הקולנוע ההוליוודי, בסרט "המלכה כריסטינה" (1933), נראית גרטה גרבו בעת שהיא מתהלכת ברחבי החדר שבו חוותה לראשונה בחייה אהבת אמת. בטקסיות משונה המלכה מלטפת את השידה, ממששת את הפמוט ואת הקירות, מטביעה את ראשה בכר ומחבקת בחוזקה את העמוד של מיטת האפיריון שחלקה עם אהובה. כאשר הוא שואל אותה לפשר מעשיה, היא עונה: "אני משננת את החדר הזה. בעתיד, בדמיוני, אבלה בחדר הזה זמן רב".

הלמידה או רכישת הזיכרון, כפי שמציעה תערוכה זו, הן אינן רק פעולות קוגניטיביות אלא גם פעולות פיזיות. אנחנו לא זוכרות רק את מה שקראנו, ראינו או שמענו. לגוף ולמגע יש זיכרון המתפקד באופן שונה מזה התודעתי, ולעיתים פועל בנפרד ממנו. הוא מכיר את רכותה של כורסה אהובה, מזהה את מגעם של מקשי המקלדת שאליה הורגלנו, ויודע – כפי שהיטיב לתאר זאת דקארט – את מהלך האצבעות הנפרשות ונעות כמו מעצמן על פני כלי הנגינה. בכוחו של הזיכרון הגופני לשחזר, גם לאחר שנים רבות, את שיווי המשקל הנדרש לרכיבה על אופניים. לעיתים הוא נושא עקבות של אירועים טראומטיים, גם כאשר הנפש והתודעה מסרבות להכיל אותם.

בבסיסו הזיכרון הוא פעולה מוחית, נירולוגית, ולמעשה רק בשנים האחרונות הרפואה המודרנית מתחילה להסביר תופעות המצביעות על כוחם של איברים או של מערכות נוספות "לזכור".¹ ואולם, האמונה הקמאית בכוחו של הזיכרון להיטמע בדרכי הגוף ניצבת לאורך שנים במרכזן של תרבויות רבות ומאפיינת את התפיסות והטקסים המתקיימים בהן. העבודות בתערוכה עוסקות בביטויים אלה. הן מבינות את הגוף האנושי כמעין ארכיון חי, הנושא חוויות, זיכרונות ואפשרויות ידיעה הנמתחות אל מעבר להווייתם המילולית.

"המדע מטפל בדברים ומוותר על האפשרות לשכון בהם", טוען מרלו פונטי.² במובן מסוים, זוהי מטרתה של התערוכה: היא מבקשת לשכון בדברים מעבר להווייתם הגלויה, להתבונן לעומק במחוות הפרפורמטיביות המוצגות ולהאט במחיצתן, מתוך אמונה כי יש במגע ובנוכחות הפיזית לצד ובתוך דבר-מה יכולת לקרבו אל התודעה ואל הנפש.

אוצרת: אור תשובה

¹ הסברות המחקריות גורסות כיום שפעולות ותהליכים פיזיולוגיים מסוימים מותירים חתימה על מטען הדנ"א שבגרעין התא של איברים שונים. הוא האחראי להיווצרות של תופעות כמו "זיכרון שריר", המאפשר לשרירים לחזור לרמת תפקוד זהה בזמן קצר יותר מזה שנדרשה להם לפתח סיבולת מלכתחילה, או לנטייתן של לידות חוזרות ונשנות להפוך "קלות" יותר מזו הראשונה.

² מוריס מרלו פונטי, העין והרוח, תל אביב: רסלינג, 2004.